

AFRIŠKA ZBIRKA VZHODNOSUDANSKIH PLEMEN BARI IN ČIR V SLOVENSKEM ETNOGRAFSKEM MUZEJU

(Zbiralec Ignacij Knoblehar)

Pavla Štrukelj

Preden se bomo seznanili z etnološko zbirko, ki jo je zbral Slovenec Ignacij Knoblehar v vzhodnem Sudanu, je potrebno povedati nekaj tudi o zbiralcu. Ignacij Knoblehar se je rodil leta 1819 v Škocjanu na Dolenjskem. V Ljubljani je na liceju končal srednjo šolo. Zatem se je vpisal na teološko fakulteto, vendar je že ob koncu drugega letnika odšel v Rim, da bi nadaljeval študije v zavodu »Congregatio de propaganda fide« ali kratko na Propagandi. Prvi dve leti je smel na Propagandi poslušati le predavanja, ker ga niso takoj sprejeli v zavod. Vpisal se je tudi na oddelek za zdravilstvo, anatomijo, fiziologijo in rastlinoslovje. Učil se je več jezikov (razumel jih je 14). Leta 1845 je v Rimu končal bogoslovje. Najprej je bil določen na Propagandi, da bo odšel v severno Indijo in Hindustan ter Perzijo; toda predstojniki so ta sklep spremenili in Knobleharja določili za misijonarja v osrednji Afriki.¹

Leta 1847 je Knoblehar odpotoval najprej v Egipt, Sirijo in Palestino, nato v Aleksandrijo in Kairo; tam je pripravil potovanje v Kartum. Leta 1849 je Knoblehar odpotoval iz Kartuma na jug in sicer s trgovsko ladjo po Belem Nilu na ozemlje svobodnih črnskih plemen. Leta 1850 se je prvič vrnil v Evropo in Slovenijo. S tega potovanja je prinesel bogato zbirko predmetov črnskih etničnih skupin Bari, Čir in Šuli in jo daroval ljubljanskemu muzeju.

O Knobleharjevem misijonskem delu je na voljo razmeroma precej pisanih virov, vendar vemo o njegovem etnološkem raziskovalnem delu v vzhodnem Sudanu le toliko, kolikor je omenjeno v zvezi z njegovim poklicnim delom. Zato nameravamo v pričujočem sestavku predvsem obravnavati ljubljansko muzejsko zbirko etnoloških predmetov, ki jih je zbral Knoblehar sam med črnskimi etničnimi skupinami ob Belem Nilu. Poudariti želimo pomen Knobleharjevega raziskovanja v vzhodnem Sudanu prav glede na muzejsko zbirko in preučiti izvirnost etnoloških podatkov o njih.

¹ Prim. Jaklič Franc, 1943: Apostolski provikar Ignacij Knoblehar in njegovi misijonski sodelavci v osrednji Afriki. V Ljubljani. Str. 16, 17, 21.

Končno bo potrebno tudi ugotoviti pomembnost Knobleharjevega dela na etnološkem področju sploh in ga primerjati s strokovno literaturo, ki je izšla ob koncu 19. stoletja, ter preskusiti Knobleharjeve podatke s temi objavljenimi deli.

Knobleharjeva vrnitev iz Afrike je zbudila med Slovenci veliko zanimanje. V dnevnem tisku je bilo objavljenih veliko člankov, ki so pisali o njegovem delu v Afriki in o prinesenih predmetih. Vendar so bile omembe o predmetih kratke in o njih niso natančneje poročali. Najstarejši do sedaj znani vir v muzejskem arhivu, ki omenja Knobleharjeve afriške predmete, je pravzaprav samo zahvalno pismo za podarjeno zbirko.² Seznam predmetov ni priložen. Šele po Knobleharjevi vrnitvi v Afriko je Laibacher Zeitung³ leta 1851 objavila seznam vseh Knobleharjevih predmetov. To je prvo in poglavitno poročilo o tej najstarejši muzejski afriški zbirki. Vse druge omembe v knjigah o Knobleharju in njegovem delu zbrane predmete le omenjajo. Tako npr. Umek-Okiški⁴ poroča, da je Knoblehar izročil ljubljanskemu muzeju predmete, ki pričajo o šegah in življenju črn-skih domačinov. Kasnejša dela in prav tako poročilo Borisa Orla⁵ v SE pa jemljejo podatke o zbirki večidel iz Laibacher Zeitung in iz prvih muzejskih inventarnih knjig.

Biografski podatki o Knobleharju v leksikonih omenjajo etnološke predmete, vendar nimajo vsi enakih podatkov. Nekateri članki namreč poročajo, da je Knoblehar dal nekaj predmetov ljubljanskemu, nekaj dunajskemu muzeju. Wurzbachov leksikon⁶ npr. pravi, da je daroval številne predmete deželnemu muzeju v Ljubljani. V slovenskem biografskem leksikonu⁷ je podatek, da je Knoblehar prinesel s seboj dragocene etnološke predmete za ljubljanski in dunajski muzej. To trditev podpirajo še nekateri drugi viri, kakor so poročila Geografske družbe na Dunaju. Na eni takih sej v tej družbi so leta 1857 člani razpravljali tudi o ustanovitvi nubijskega muzeja. Fr. W. von Reden je imel o tem predlogu obširen referat. V poročilu je med drugim omenjal tudi delo in uspehe avstrijskih duhovnih in svetnih poslanev v centralni Afriki. Med drugim imenuje Knobleharja in misijon v Gondokoru. Člani družbe, ki so bili na seji navzoči, so si ob tej priložnosti ogledali številne predmete, namenjene za ta bodoči nubijski muzej, ki pa jih je poslal Martin Hansal.⁸ Knobleharja kot zbi-

² Museal Acten 1847—1850. Archiv des krainischen Landesmuseums, Erwerbungen 1850, N° 29 6/10.

³ Laibacher Zeitung, 1851, Laibach; N° 245, str. 1029—1030; N° 268, str. 668; Nr 293, str. 733—734.

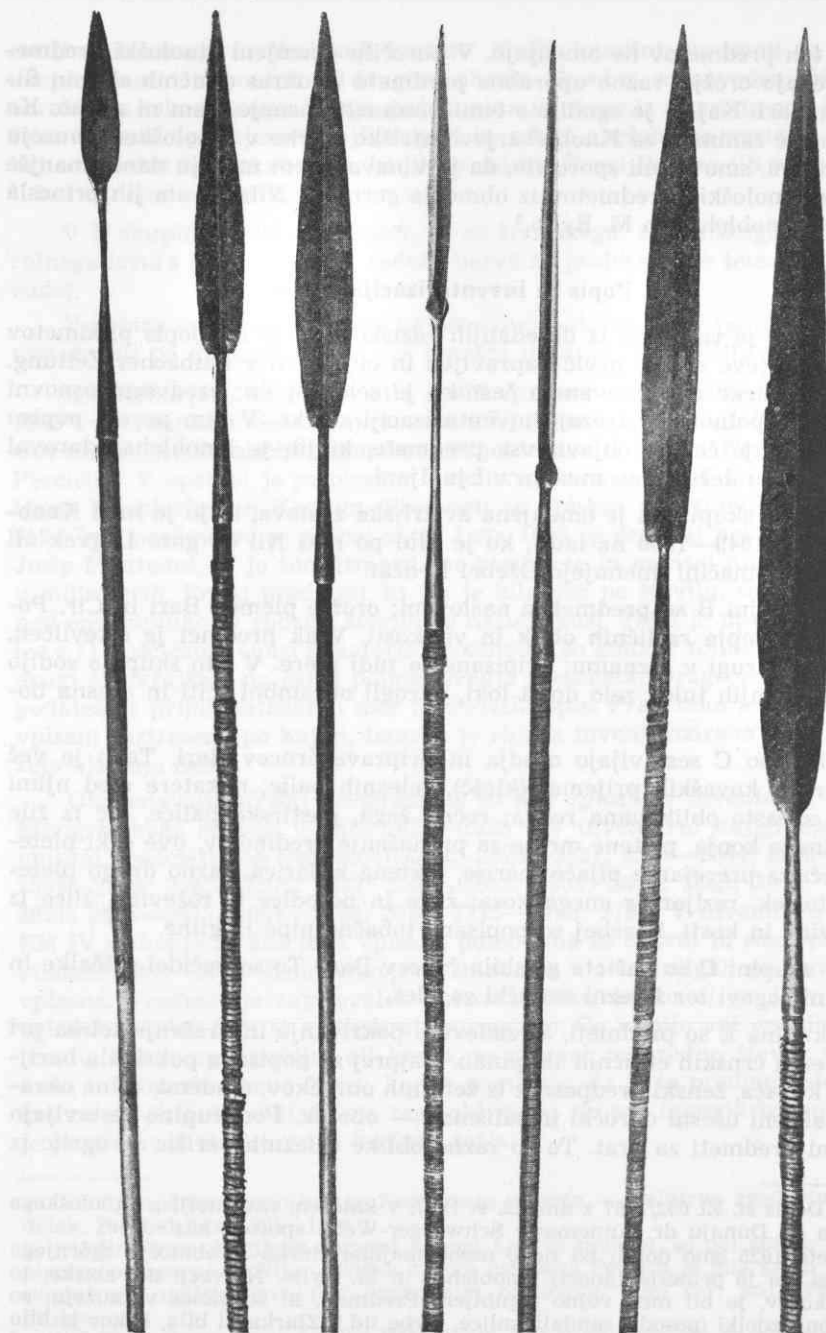
⁴ Umek Okiški Anton, 1863: Abuna Soliman. V Ljubljani. Str. 192.

⁵ Orel Boris, 1954: O etnografskih zbirkah iz Afrike, Amerike in Azije v Etnografskem muzeju v Ljubljani. — Slovenski etnograf, Ljubljana, 1. VI—VII, 1953-54. Str. 139—146.

⁶ Wurzbach Constant von, 1864: Biographisches Lexikon des Kaiserthums Oesterreich. Wien, Theil XII. Str. 157.

⁷ Slovenski biografski leksikon, 1925—1932. V Ljubljani. Prva knjiga. Str. 474.

⁸ Mittheilungen der Kaiserlich-königlichen geographischen Gesellschaft, 1857: Wien, Jahrg. II., str. 160, 1857; Jahrg. II., H. 1, str. 32—33, 1858.

Kopja

ralca teh predmetov ne omenjajo. V poročilu omenjeni etnološki predmeti obsegajo orožje, razne uporabne predmete in okras etničnih skupin Šiluk in Bari. Kaj se je zgodilo s temi predmeti kasneje, nam ni znano. Ko pa smo se zanimali za Knobleharjevo afriško zbirko v etnološkem muzeju na Dunaju, smo dobili sporočilo, da je v navedenem muzeju danes manjše število etnoloških predmetov iz območja gornjega Nila, ki sta jih prinesla Ignacij Knoblehar in M. Ryllo.⁹

Popis in inventarizacija zbirke

Kakor je razvidno iz dosedanjih raziskovanj, je bil popis predmetov Knobleharjeve zbirke prvič napravljen in objavljen v *Laibacher Zeitung*. Seznam zbirke v imenovanem časniku je zelo popoln; predvsem osnovni podatki popolnoma ustrezajo inventarizaciji zbirke. V tem prvem popisu predmetov je časnik objavil vse predmete, ki jih je Knoblehar daroval Kranjskemu deželnemu muzeju v Ljubljani.

V prvi skupini A je omenjena avstrijska zastava, ki jo je imel Knoblehar leta 1849—1850 na ladji, ko je plul po reki Nil do gore Logvek ali kakor jo domačini imenujejo Džebel Redžaf.

V skupini B so predmeti z naslovom: orožje plemen Bari in Čir. Popisana so kopja različnih oblik in velikosti. Vsak predmet je oštevilčen, kakor vsi drugi v seznamu; pripisane so tudi mere. V isto skupino sodijo puščice in njih tulci, zelo dolgi loki, okrogli obrambni ščiti in očesna bodala.

Skupino C sestavljajo orodja in priprave črncev Bari. Tako je več primerkov kovaških prijemal (klešč), železnih palic; nekatere med njimi imajo srpasto oblikovana rezila; ročna žaga, pastirske palice, bič iz žile povodnega konja, pletene mreže za prenašanje predmetov, dve ozki pleteni vreči za precejanje pijače merise, pletena košarica, razno drugo pletenje, stolček, rezljan iz enega kosa; žlice in posodice iz roževine, žlice iz slonovine in kosti. Posebej so popisane tobačne pipe iz gline.

V skupini D so našeta glasbila črncev Bari. To so večidel piščalke in signalni rogovi ter železni zvončki za ples.

Skupina E so predmeti, ki zadevajo pokrivanje in krašenje telesa pri navedenih črnskih etničnih skupinah. Najprej so popisana pokrivala barijskega kovača, ženski predpasnik iz železnih obročkov, diademi, čelna okrasa, bakreni ušesni obročki in talisman — obesek. Podskupino sestavljajo okrasni predmeti za vrat. To so razne oblike železnih verižic in ogrlic iz

⁹ Dopis št. Zl 632/1967 z dne 22. 9. 1967, v katerem ravnateljica Etnološkega muzeja na Dunaju dr. Annemarie Schweeger-Wefel sporoča naslednje:

Leta 1925 smo dobili od neke osebe majhno zbirko iz območja zgornjega Nila, ki sta jo prinesla Ignacij Knoblehar in M. Ryllo. Največji del zbirke, to je 60 kosov, je bil med vojno izgubljen. Predmeti, ki so danes v muzeju, so uporabni izdelki (posode, sandali, sulice, torbe itd.). Zbirka ni bila, kakor je bilo že omenjeno, prevzeta neposredno od Knobleharja, temveč smo jo odkupili od neke gospe.

rastlinskih semen in školjčnih lupinic. Moški krasilni predmeti so razni usnjeni pasovi z amuleti in drugimi obeski. Posebej so navedeni okrasni obročki za roke in noge. Druga podskupina je okras iz rogov in zob živali; to so srpasto upognjeni manjši rogovi in zobje, obešeni na vrvicah. Posebej so opisani železni obročki, ki jih je veliko. Črnci Bari so jih uporabljali kot okrasne zapestnice.

V F skupino sodijo predmeti, ki so živalskega, rastlinskega in mineralnega izvora (živalske kože, sadeži, barva za poslikavanje telesa in razne rude).

V popisu ima vsak predmet najosnovnejšo dokumentacijo in navedene razsežnosti po dunajski meri. Ves seznam je pisan v nemščini.

Knobleharjeva zbirka je bila prvič vpisana v inventarno knjigo leta 1895¹⁰ v Kranjskem deželnem muzeju v Ljubljani, na straneh 32—37 z naslovom: P. Afrikanische Sammlung Knoblecher der Bari Neger, Laurin, Percich.¹¹ V opombi je pripisano: Geschenk des apostolischen Vikares dr. Ignaz Knoblecher in Kartum. Predmeti so vpisani pod številkami: 695—919. Opis predmetov je precej skop. Leta 1919 je pripisal nekaj podatkov Josip Mantuani, ki je tudi izmeril vse predmete in napisal njih mere celó v milimetrih. Enaki predmeti, ki jih je bilo več po številu, so vpisani vsi pod eno številko; v rubriki število so naštetí kosi. Tako je npr. vpisan tulec z 11 puščicami. Opisi nekaterih predmetov so kolikor toliko zadovoljivi; drugi so okrajšani na samo poimenovanje predmeta. Dragocen inventarni podatek je pripis natančnih mer in dodatni opis. Prav tako niso predmeti vpisani raztreseno po knjigi, temveč je zbirka inventarizirana skupaj, kar zelo olajšuje delo.

Obravnavani afriški predmeti pa so bili vpisani v inventarne knjige Etnografskega muzeja v letih 1923—1928.¹² V inventarni knjigi EM II so vpisani predmeti pod temi številkami: 2525—2531; 2534—2544; 2546—2556; 2558—2559; 2562—2590; 2592; 2597—2653; 2655; 2657; 2659; 2662; 2666—2671; 2676—2677; 2684—2686; 2688; 2775—2793; 2796. V inventarni knjigi EM IV so kopja in dva loka vpisana pomotoma še enkrat in sicer pod številkami 2960—2978. Knobleharjeva zbirka je v teh knjigah pomanjkljivo vpisana. Predmet je zapisovalec imenoval tako, kakor si ga je verjetno ogledal, vendar tudi to velikokrat nepravilno. Če je bilo več enakih predmetov, kakor npr. puščice ali kopja, je napisal zaporedno številko predmeta in namesto imena črtice, kar je pomenilo, da je to predmet iste vrste kot na prejšnji številki. Mimo tega zbirka ni skupaj inventarizirana, zato je preglednost zbirke v teh knjigah težja.

¹⁰ Prim. Inventarno knjigo Narodnega muzeja — kulturno zgodovinski odelek. Prva knjiga, 1895—1914.

¹¹ Predmeti, ki jih je daroval konzul Laurin muzeju, so del zbirke črnskih plemen ob zgornjem Nilu. Afriška zbirka kapitana Perčiča je bila samo vpisana skupaj s Knobleharjevo pod navedenim naslovom. Glej inv. knj. NM, prva knjiga.

¹² Prim. inventarne knjige EM II, str. 214, kjer piše, da so vpisane predmete pregledali in ugotovili, da se številke ujemajo s katalogizacijo.

Kljub vsem pomanjkljivostim vpisa v inventarne knjige je ob pregledu zbirke le uspelo ugotoviti njeno pravo stanje in število ohranjenih etnoloških predmetov. Zbirka obsega vse predmete, kakor so bili vpisani v prvi inventarni knjigi Narodnega muzeja; manjka samo okrasni železni obroček s števil. E 2656 (819). Med železnimi zapestnicami je obroček brez številke, vendar ne ustreza opisu navedene inventarne številke. Število predmetov pa se ne ujema natančno s seznamom v Laibacher Zeitung, ker manjkajo v zbirki nekateri predmeti npr. nekaj živalskih kož, školjke in nekateri drobni nepomembni predmeti, in ker so dodani zbirki tudi prirešeni predmeti konzula Laurina.

Pomembnejši zgodovinski dogodki na območju vzhodnega Sudana do srede 19. stoletja

Za boljše poznanje in razumevanje političnih in gospodarskih razmer v vzhodnem Sudanu sredi 19. stoletja s posebnim pogledom na Knobleharja in njegova potovanja čez to ozemlje na jug k izviru Nila bi bilo potrebno, da se seznanimo tudi s starejšo zgodovino hamitskih ljudstev, ki so prebivala severno od črnskih etničnih skupin, v srednjem delu Nila. Starejša zgodovina vzhodnega Sudana je bila predvsem tesno povezana z zgodovino Egipta in Nubije. Črnska ljudstva na jugu zunaj njihovih meja so jim bila tedaj neznana. Šele srednjeveške fevdalne države v Sudanu so skušale razširiti predvsem trgovino tudi k črnskimi ljudstvom, vendar le na obrobne dele njihovega ozemlja.

Iz zgodnjih zgodovinskih podatkov je znano na območju srednjega Nila kraljestvo, ki je pripadalo dinastiji Kušitov. Začetek te državne oblike sega še daleč v čas pred našo ero. V prvi dobi je bilo središče Napata; v kasnejši Meroe, severno od Kartuma, ki pa je propadlo po nekaterih podatkih leta 250 n. e. Civilizacijo Kušitov so kasnejši zgodovinski dogodki na tem ozemlju popolnoma zasenčili. Pomembno je le omeniti, da so v kušitski državi že poznali taljenje železa.

Že v času meroiške dobe Nubija bolj in bolj uveljavlja svoj vpliv in osvojevalno moč na dežele ob srednjem Nilu. Tako dosežejo Nubijci v nekaj stoletjih velik razvoj in vladajo s svojo dinastijo v teh deželah do približno leta 1504. V tej dobi se razvije kot glavno mesto Dongola, ki leži vzhodno od Kartuma. Po propadu nubijskega kraljestva je ostal v tem delu Sudana pravzaprav samo nubijski jezik, ki ga danes govorijo na ozemlju med Dongolo in Wadi-Halfa. Vse bolj pa je bilo pomembno mešanje prebivalstva v Sudanu ob srednjem Nilu z arabskim prebivalstvom, ki je potovalo in se naseljevalo vzdolž reke. S prodiranjem Arabcev se je širil tudi islam in njih jezik. Največji obseg je imelo mešanje Arabcev s sudanskim prebivalstvom v dobi sultanata Fung v državi Senar (1504—1821). Ta sultanat je predvsem pospeševal trgovino z Etiopijo in Kordofanom. Na vzhodu je segal prav do Etiopije, na jugu pa do ljudstva Gala. Tako je država Senar obsegala vse ozemlje med Belim in Modrim Nilom z izjemo ozemlja Šilukov. Sultan v Senarju je upravljal neposredno samo Ge-

ziro, to je polotok med Modrim in Belim Nilom, medtem ko je njegov namestnik upravljal deželo na severu s sedežem v Qarri. Ostalemu delu sultanata so vladali plemenski poglavarji, ki so bili tudi člani parlamenta. V času države Senar je omeniti pomemben razvoj trgovine in širjenje islama, ki ni prepovedoval krajevnih šeg domačinov.

V 19. stoletju so nastale velike spremembe v severnem delu vzhodnega Sudana. Leta 1821 je razširila turško-egiptovska vlada svojo oblast tudi nad oslABLJENO ohlapno konfederacijo Fung v Senarju in jo obdržala do leta 1885.¹³ Središče te turško-egiptovske vlade v Sudanu je postal sedaj Kartum. Dežela je bila razdeljena na večje okraje, ti spet na manjše, obojim so vladali guvernerji, ter končno na plemena, ki so jih upravljali šejki. Bilo je prvič v sudanski zgodovini, da so Egipčani vsilili deželi eno vladno za vso deželo. Toda poslušnosti prebivalstva niso mogli doseči, posebno na začetku njihovega vladanja so se kar vrstili upori. V Kartumu se je predvsem razvila trgovina s poljskimi pridelki, z bombažem, zlatom, drugimi rudninami, s slonovino in sužnji. Trgovali so z Egiptom, Etiopijo, Arabijo, z Darfurjem, Kordofanom¹⁴ in drugimi.

Prav v času, ko je Knoblehar potoval iz Egipta v Kartum (1849), so bile politične in gospodarske razmere zelo neurejene v vseh deželah vzhodnega Sudana, ki so bile pod turško-egiptovsko sužnostno oblastjo. Posebno v trgovini s sužnji so se razmere zelo poslabšale, ko so dovolili zasebnim trgovcem nakupe tudi v pokrajinah Equatoria in Bahr-el-Ghazal. Ti trgovci so najprej kupovali slonovino, potem pa so se bolj in bolj oprijemali trgovine s sužnji.

V Knobleharjevem času je bilo v vseh deželah vzhodnega Sudana mimo Nubijcev tudi veliko Arabcev; vojsko pa so sestavljali Turki, Albanci, Arabci in sudanski črnici. V mestu Kartumu je bilo največ Arabcev, ki so imeli dosti črnih sužnjev, in nekaj Evropejcev, med katerimi moramo omeniti tudi avstrijskega konzula. Južno od Kartuma so ob Nilu proti ravniku prebivala svobodna nilotska ljudstva. Turški in arabski trgovci, ki so kupovali slonovino in sužnje, so obiskovali nekatere črnske etnične skupine, kot so Šiluk, Čir in najsevernejša naselja Barijcev; v zameno za slonovino so dajali steklene bisere. Knoblehar se je moral peljati prvokrat na vojaško-trgovski ladji, vendar je pot nadaljeval sam s tremi ladjami in sicer od otoka Canker na 4°50' dalje proti ravniku, prav do tistih črnih rodov, ki do tedaj sploh še niso videli belih ljudi. Tako smemo reči, da je bil prav Slovenec Knoblehar prvi evropski raziskovalec, ki je sredi prejšnjega stoletja prišel najdalj na jug v notranjost centralne Afrike.

Spričo tako neurejenih političnih razmer pod turško-egiptovsko oblastjo v vzhodnem Sudanu in njenega gospodarskega izkoriščevanja tega ozemlja je potrebno še posebej poudariti pomen uspešnih Knobleharjevih

¹³ Legum Colin, 1961: *Africa. A Handbook to the Continent*. London. Str. 99—102.

¹⁴ Taylor Bayard, 1855: *Eine Reise nach Centralafrika oder Leben und Landschaften von Egypten bis zu den Negerstaaten am weissen Nil*. Leipzig. Str. 266—276.

Legum, 1961, str. 101.

raziskovanj, ki jih je opravil pri črnskih etničnih skupinah na območju Nila.

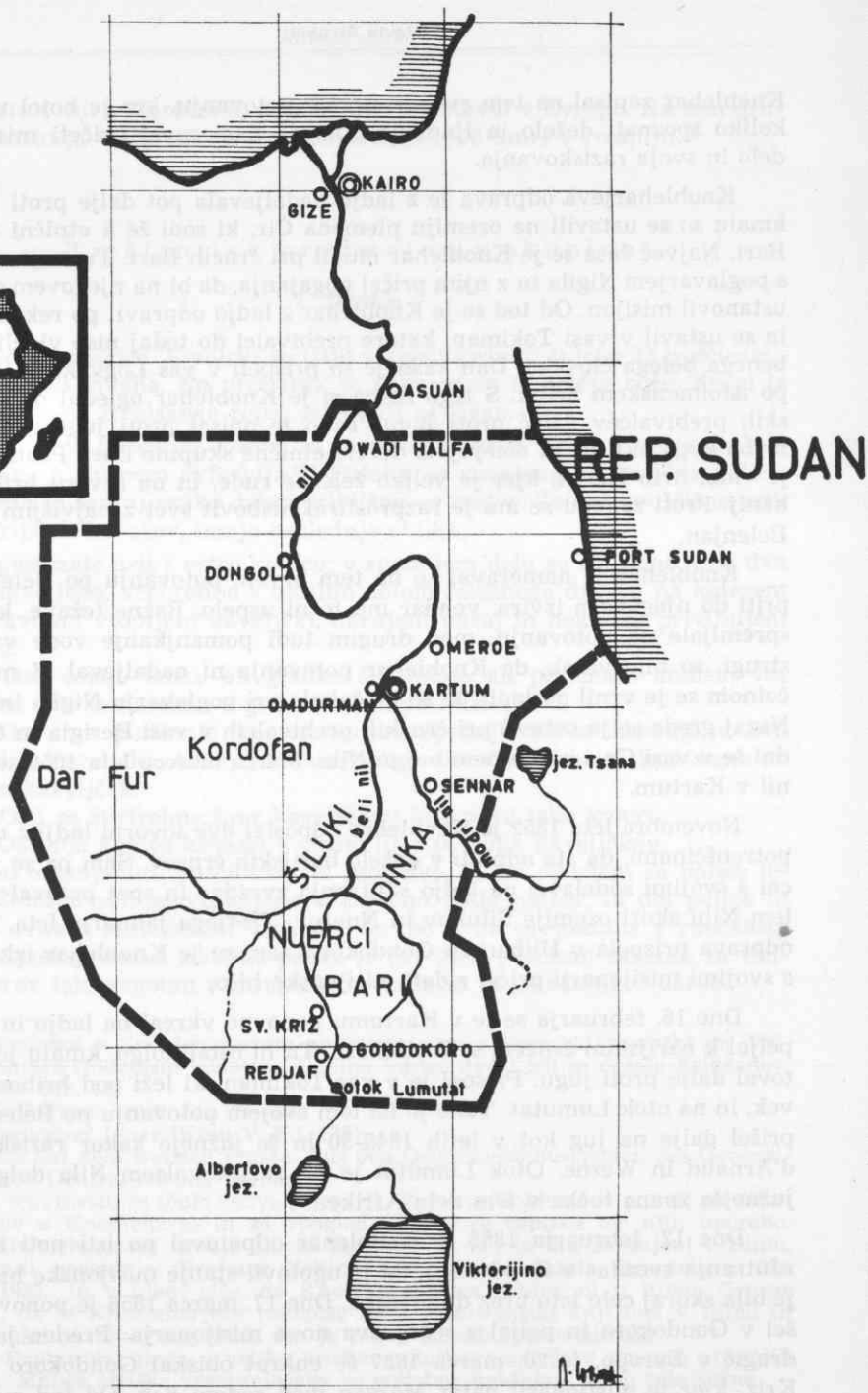
Konec 19. stoletja je znanih že več evropskih raziskovalcev, ki so potovali k črnskim ljudstvom ob Nilu v južnem Sudanu. Kar je odkril Knoblehar pri svojem raziskovalnem delu, o tem so pisali kasneje tudi drugi strokovnjaki, in sicer prav o svojevrstni kulturni stopnji etničnih skupin, ki jih imenujemo Nilote. V celoti so te skupine razširjene na obeh straneh Nila od Senarja do jezera Viktorija. Raziskovalci kultur na afriškem kontinentu prisojajo prav Nilotom tolikšne etnične značilnosti, da jim še danes posvečajo veliko zanimanja. Nilotske skupine še posebej označuje njih preprosti način življenja in velika želja po neodvisnosti od tujcev; v ekonomiki je živa tradicionalna živinoreja.

V etnološki znanosti delimo nilotska črnska ljudstva na dve veliki skupini in sicer na prave Nilote in Niloto-Hamite. K Nilotom so prištete etnične skupine: Dinka, Nuer, Šiluk in Luo; k Niloto-Hamitom pa sodijo Bari, Nandi in Masai.¹⁵ Vsi Niloti so znani kot najbolj značilni živinorejci na afriški celine. Raziskovanja pa so pokazala, da poznajo Niloto-Hamiti tudi motično poljedelstvo; izjema so pastirji Masai. Ker sodi muzejska etnološka zbirka k etnični skupini Niloto-Hamitom, se zdi potrebno omeniti še nekaj značilnih potez, kot je npr. njihova rodovna organizacija. To je moška družba, katere člani so razdeljeni na skupine po starostnih dobah. Te skupine obsegajo določena pravila in posebne obrede od otroških let do polnoletnosti moških članov te družbe. Pri etnični skupini Bari je najbolj pomembna in upoštevana oseba čarovnik dežja, ki je obenem poglavar rodu. Kovači, najbolj spretni obdelovalci železa na tem območju, pa so v tej skupini prezirani.

Knobleharjeva potovanja po Nilu

Knoblehar je prvič potoval po Belem Nilu leta 1849. Iz Kaira je odplul na eni izmed trgovskih ladij do Kartuma in od tod proti jugu z namenom, da bi prišel k izviru Nila. Na poti se je najprej srečal na levem bregu reke z arabskim ljudstvom Bakara, na desnem pa s črnici Dinka; na otokih v reki Nil je videl naseljene Šiluke, pastirje Bakara in črnce Dinka. V nekaj dneh je odprava dosegla bolj proti jugu strnjeno ozemlje Šilukov, ki je štelo okrog sedem tisoč vasi. Knoblehar označuje to etnično skupino kot dobre poljedelce in pastirje. Ob izlivu manjše reke Sobata se je seznanil z etnično skupino Nuerov in kmalu za njo še s plemenom Kik. Dalje so morali popotniki z ladjo prepluti jezero Bahr el Ghazal. Pleme Kik je je Knoblehar označil za izvrstne ribiče. Njegova odprava je čez nekaj dni prispela k rodovoma Heliab in Bor. Ti so prebivali v velikih vaseh in so imeli obilo živine. Proti zahodu od Heliabov so tedaj prebivali njim sorodni Dunye, Gva, Atvet, Vaja, Madar, Lov in Arol. Vsa ta imena si je

¹⁵ Roland Oliver, Gervase Mathew, 1963: *History of East Africa*. Oxford. vol. I. Str. 74—75.

Očrt Knobleharjevega potovanja v Sudanu

Knoblehar zapisal na tem svojem prvem potovanju, ker je hotel vsaj nekoliko spoznati deželo in ljudstva, kjer je nameraval pričeti misijonsko delo in svoja raziskovanja.

Knobleharjeva odprava je z ladjo nadaljevala pot dalje proti jugu in kmalu so se ustavili na ozemlju plemena Čir, ki sodi že k etnični skupini Bari. Največ časa se je Knoblehar mudil pri črnih Bari. Tu se je seznanil s poglavarjem Nigila in z njim pričel pogajanja, da bi na njegovem ozemlju ustanovil misijon. Od tod se je Knoblehar z ladjo odpravil po reki navzgor in se ustavil v vasi Tokiman, katere prebivalci do tedaj niso videli še nobenega belega človeka. Dan kasneje so prispeli v vas Logvek, ki ima ime po istoimenskem hribu. S tega hriba si je Knoblehar ogledal deželo črnskih prebivalcev daleč proti jugu. Tako je opisal proti jugozahodu dva hriba Regs in Rigi, ki omejujeta deželo etnične skupine Bari. Proti vzhodu je videl hrib Kerek, kjer je veliko železne rude, in na severu hrib Nierkanij. Proti zahodu se mu je razprostiral hribovit svet z najvišjim vrhom Belenjan.

Knoblehar je nameraval že na tem prvem potovanju po Belem Nilu priti do njegovega izvira, vendar mu to ni uspelo. Razne težave, ki so ga spremljale na potovanju, med drugim tudi pomanjkanje vode v Nilovi strugi, so bile vzrok, da Knoblehar potovanja ni nadaljeval. Z manjšim čolnom se je vrnil do ladij, ki so ga čakale pri poglavarju Nigila in Šioba. Nazaj grede se je ustavil pri črnskih prebivalcih v vasi Berigia in čez dva dni še v vasi Geri na desnem bregu Nila. Marca meseca leta 1850 se je vrnil v Kartum.

Novembra leta 1852 je Knoblehar odposlal dve tovorni ladji z raznimi potrebščinami, da sta odpluli v deželo barijskih črncev. Sam pa se je vkrcał s svojimi sodelavci na ladjo »Jutranja zvezda« in spet potoval po Belem Nilu skozi ozemlje Šilukov in Nuerov. Tretjega januarja leta 1853 je odprava prispela v Ulibari in Gondokoro, tam se je Knoblehar izkrcal in s svojimi misijonarji pričel zidati misijonsko hišo.

Dne 16. februarja se je v Kartumu ponovno vkrcał na ladjo in se odpeljal k barijskim črnecem v Gondokoro. Tu ni ostal dolgo, kmalu je odpotoval dalje proti jugu. Prispel je v vas Tokiman, ki leži pod hribom Logvek, in na otok Lumutat. Tako je na tem svojem potovanju po Belem Nilu prišel dalje na jug kot v letih 1849-50 in še južneje kakor raziskovalca d'Arnaud in Werne. Otok Lumutat je bil raziskovalcem Nila dolgo najjužnejša znana točka v tem delu Afrike.

Dne 12. februarja 1855 je Knoblehar odpotoval po isti poti z ladjo »Jutranja zvezda« v Gondokoro, da je ugotovil stanje misijonske hiše, ker je bila skoraj celo leto brez duhovnika. Dne 17. marca 1856 je ponovno odšel v Gondokoro in peljal s seboj dva nova misijonarja. Preden je odšel drugič v Evropo, je 20. marca 1857 še enkrat obiskal Gondokoro in Sv. Križ, kjer je misijonaril pater Mozgan med rodом Kik. Od tod se je 28.

septembra vrnil v Kartum in kmalu nato odpotoval v Evropo. Na tem drugem potovanju v Evropo je Knoblehar leta 1858 umrl v Neaplju.¹⁶

Razčlenitev predmetov v skupine

1. Orožje

Tulci in puščice. V zbirki so trije valjasti kožnati tulci s 33 puščicami. Dva tulca sta šivana. En primerek je napravljen iz opičje kože, drugi iz črnodlakastega živalskega repa, zato tudi ni šivan.

Skupno je pušic 37 kosov, ki so zelo različnih oblik. Konice so bile premazane s strupom evforbije.^{16a} Puščice so nasajene na trstične palice, od katerih je skoraj vsaka dolga približno en meter. Železne pušične osti, delo barijskih kovačev, imajo naslednje oblike:

a) ploščnate osti z ostro konico; v spodnjem delu se ost končuje v dva ravna kaveljčka, vzporedna z ostalim delom železnega držaja, na katerem so napravljeni vtopljeni kaveljčki, obrnjeni nazaj in nekoliko privihnjeni navzven.

b) Osti imajo lahko ali gladko štiriobno ali ploščnato konico; ves ostali del osti je nasekan z gostimi drobnimi kaveljčki.

c) Ost ima ploščnato konico, katere spodnji del se končuje v dva vzporedna kaveljčka, obrnjena nazaj, ali je ost štiriobna in ima samo en vtopljen kaveljček.

d) Osti so štiriobne brez kaveljčkov in s prav tako konico.

e) Ost ima konico kovano v obliki lista in nima kaveljčkov.

Med omenjenimi puščicami sta tudi dve, ki sta operjeni za boljše letenje. Železne osti so vtaknjene v trstično votlo palico; ta del palice in ost sta ovita z rastlinskim vlaknom ter po vrhu premazana z rdečkasto barvo. Spodnji konec trstične palice je pri vseh puščicah zarezan za tetivo in prav tako omotan z rastlinskim vlaknom in premazan z barvo.

¹⁶ Podatke o Knobleharjevem potovanju sem primerjala: podatki dr. Valterja Bohinca (rokopisni izvlečki); Bohinc Valter, 1944: Nil in dežela Egipčanov. Ljubljana. Str. 44.

Jaklič Franc, 1943. Str. 81—96.

Knoblecher Ignaz (Klun V. F.), 1851:

Reise auf dem weissen Flusse. Aus den Original-Manuscripten des General-Vicars von Central-Afrika. Laibach.

Na tem mestu se toplo zahvaljujem dr. Valterju Bohincu za pomoč pri iskanju virov o Knobleharju in za vpogled v njegove zapiske ter njih uporabo. Glede Knobleharjevih neobjavljenih zapiskov, ki naj bi bili shranjeni v Rimu, je omeniti naslednje: Profesor Bohinc hrani pismo Jožeta Gracarja z dne 16. II. 1935., in v njem piše, da Knobleharjevega arhiva ni v Rimu. Gracar sporoča, da je Knobleharjeve rokopise iskal v misijonski knjižnici v Rimu in jih ni našel. Arhivar knjižnice mu je rekel, da teh spisov nimajo.

^{16a} Euphorbia spada v veliko družino mlečkov; sok je v mnogih primerih strupen. Mnoge afriške vrste mlečkov so podobne kaktej in so zelo sočne.

Prim. Encyclopaedia Britannica. Edward to Extract. vol. 8. Chicago, 1965.

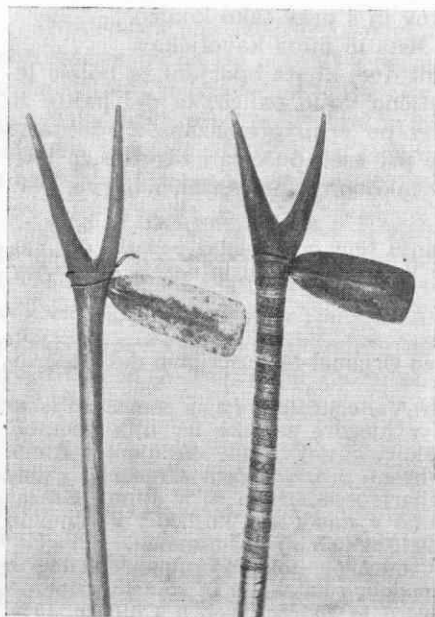
Kopja. V zbirki jih je 19 kosov. Imajo značilne oblike, ki so bile rabljene v času, ko je Knoblehar obiskal pleme Bari. Po obliki rezil jih delimo:

- a) kopja, ki imajo ozka in dolga rezila;
- b) kopja, ki imajo dolga in širokolistna rezila;
- c) kopja s kratkolistnim rezilom; en primerek ima dvojno kratkolistno rezilo.
- d) kopje s štiriobno konico.

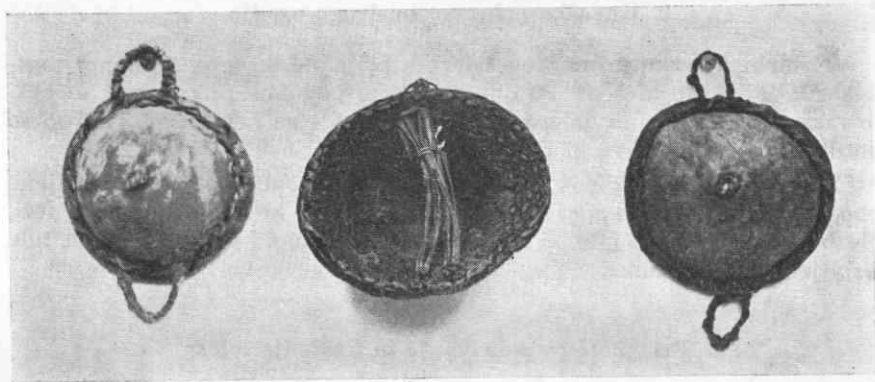
Železno rezilo kopij, z grebenom po sredini, ima piramidno oblikovan in odebeljen zadnji del in na koncu okrogel votli tulec. Vsa kopja so nataknjena na lesen držaj, ki je pri vseh dolg več kakor dva metra. Nekatera držala kopij so ovita z železnimi obročki, nekatera s trakovi kuščarjeve kože. Na spodnjem koncu so nekatera med njimi odebeljena in obdana z močnim in širokim železnim obročem. V zbirki kopij imamo primerek, ki je v celoti kovan iz železa; drug primerek kopja pa je napravljen iz ebenovine, vrh držaja je ovit z železnimi obročki. Posebnih okraskov kopja nimajo. Nekoliko okrašeno je le največje kopje s črtastimi vrezanimi geometričnimi liki. Okrasek ima tudi kopje s štiriobno konico.

Loki. V zbirki so trije primerki, dolgi okrog dva metra. Titive so bombažne vrvice, kar kaže, da je to že sekundarni material.

Kiji. V zbirki so trije. Pri inventarnem vpisu enega kija je pripisano ime Laurin. Ko je bil Knoblehar v Sudanu, je bil Laurin postavljen za avstrijskega konzula v Egiptu. Potoval je tudi po Sudanu, obiskal Knob-

Očesna bodala

Ščiti iz polustrojenega usnja

leharja in zbral nekaj predmetov v črnskih vaseh. Zato je najbolj verjetno, da je kije zbral Laurin; pripadajo pa istim plemenom kakor drugi Knobleharjevi predmeti. V seznamu, objavljenem v *Laibacher Zeitung*, niso bili vpisani.

Kiji so naslednji. Ploščat kij je na vrhu upognjen in oblikovan v kroglo; v opombi je napisano, da je bil poglavarjev kij. Drugi primerek je na gornjem koncu stožčasto odebeljen; tretji je okrogel in zožen na obeh koncih ter na spodnjem delu ovit z usnjeno vrvico. Kiji so napravljeni iz trdega lesa, vendar vrsta lesa ni znana. Samo kij z inv. št. 2830 ima napisano, da je iz kačjega lesa (*Schlangenholz*).

Očesna bodala — trije primerki. Orožje je napravljeno iz lesene palice, ki je na vrhu razcepljena v vilice. Roglji teh vilic so včasih prevlečeni z usnjениm tulcem. Pod vilicami je s strani vtaknjeno rezilo za iztikanje oči. Držaj orožja je večkrat prevlečen s trakovi kuščarjeve kože ali z železnimi obročki. Zapisani inventarni podatki pojasnjujejo rabo orožja takole: bojvniki plemena Bari so imeli navado, da so umirajočega sovražnika oslepili in mu iztaknili oči s tem bodalom.

Ščiti — trije primerki. Okrogli ščiti v zbirki so dragoceni izdelki barijskih domačinov. Napravljeni so iz polustrojenega usnja in dlakave kože. Ščiti so zelo majhni, saj merijo v premeru komaj po dvajset centimetrov. Šivi, napravljeni na ščitih z usnjeno vrvico, so funkcionalnega pomena; obenem dajejo tudi videz krasitve.

Poleg okroglih ščitov je v zbirki velik pravokotni ščit iz močnega govejega usnja, ki pa ga je prinesel v muzej Laurin. Ščit je pripadal črncem Dinka ali pa Šuli.

Drugo orožje. Udarna palica, ki ima našite v štirih vrstah ostre ribje zobe; pastirske palice in bič iz kite povodnega konja.

2. Kovaške priprave in drugo orodje

V zbirki je osem primerkov železnih prijemal, ki so v seznamu zapisana kot »kovaške klešče«. Po obliki so zelo podobna pincetam z lopatasto razširjenim vrhnjim delom. Primerki »klešč« so raznih velikosti in so jim dodani majhni priveski ali obročki.

Žaga je kovaški izdelek; je ravna, ima pa na obeh straneh napiljene zobe. Držaja na koncih sta lesena in ravna. Drugi kovaški izdelki so noži, železne palice; železne igle, ki so napravljene tako, da je zadnji konec igle ukrivljen v obliki zanke.

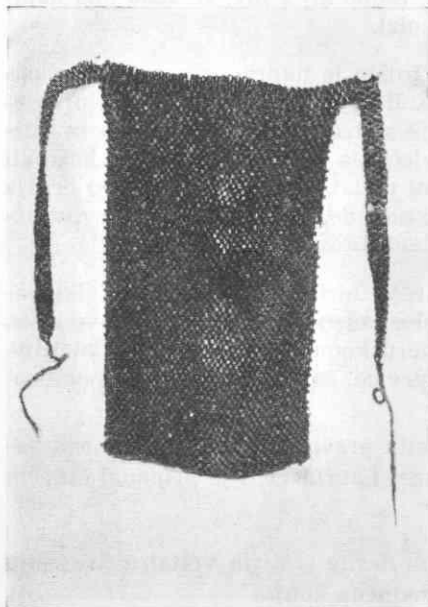
3. Predmeti za pokrivanje in krašenje telesa

V zbirki je 123 primerkov.

Čepici barijskega kovača sta gosto pleteni iz bombažne vrvice, pobarvani z rdečo zemeljsko barvo in premazani z maščobo; ena od teh ima resice za okras. Drugi dve čepici sta napravljeni iz črnih nojevih peres.

Ženski predpasnik Barijke je narejen iz plosko tolčenih železnih obročkov, ki so povezani med seboj z nitko.

Naglavni poglavarjev okras — diadem, napravljen iz tenke železne plošče, katere konci so povezani med seboj s peterovrstno verižico. Drug tak okras — diadem je iz usnjenega traku, na katerem so okraski — pet pokonci stoječih majhnih gazelinih rogov.

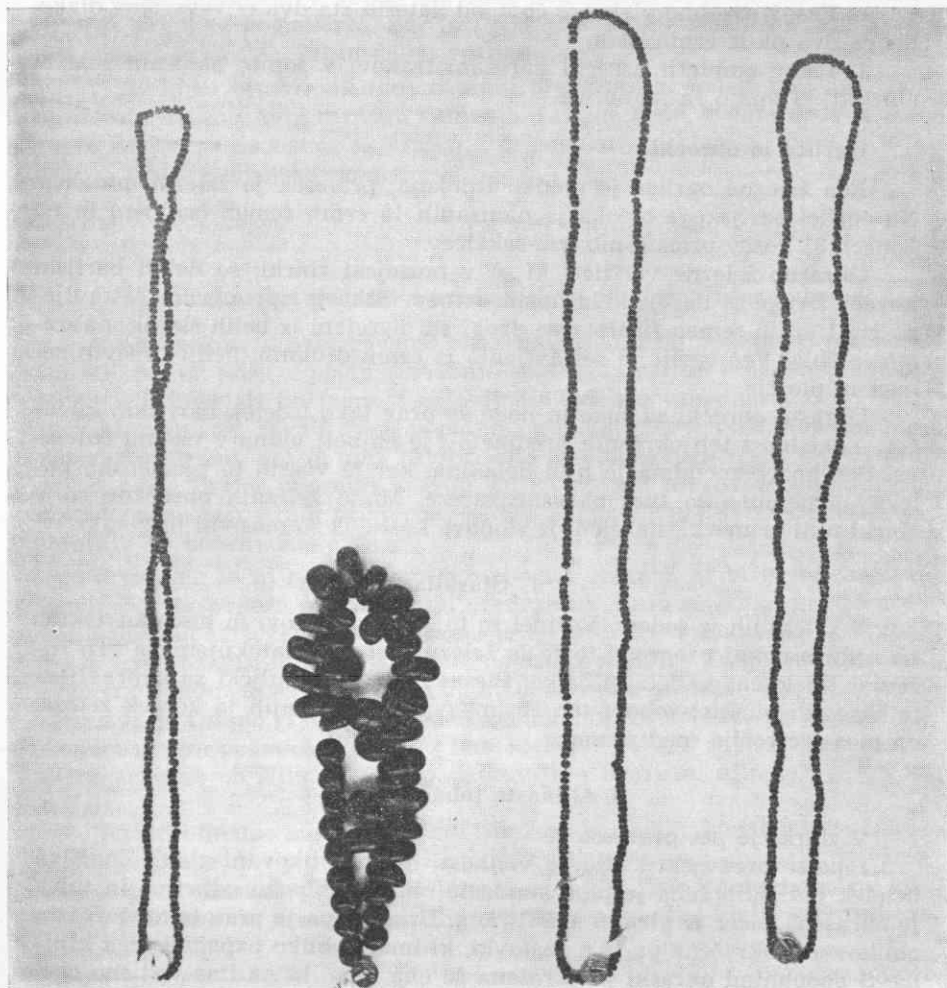
Predpasnik barijske žene, napravljen iz železnih obročkov

Čelni okras, narejen iz kratkodlakastega usnjenega traku; na njem je našitih 19 kosov ovalnih in podolgovatih, ploskih belih koščic, ki so različno dolge. Na koncih so dodane školjke iz reke Nil.

Bakreni ušesni obročki so bili pridobljeni pri plemenu Kik na pogorju Atvet, zahodno od Nila.

Talisman barijskega črnca je sestavljen iz polovične, podolgovato prerezane, hruškasto oblikovane bučice, ki je povrhu prevlečena s kuščarjevo kožo. V notranjosti so semenska zrnca.

Usnjeni pasovi, ki so jih nosili barijski moški kot edino oblačilo, so tile:

Ogrlice

a) Usnjen pas ima osem zavitih pločevinastih ploščic; na žični zanki so štirje zviti železni čopi in košček želvinega oklepa.

b) Pas je spleten iz štirih ozkih usnjenih trakov, ki imajo na koncu čop trakov. Na pasu je obešena želvina lupina, košček usnja, koža z dlako, majhna buča in levji krempelj.

c) Usnjen pas, sestavljen iz več trakov. Na njem je obešen želvin oklep ter na tem šest železnih žebeljev. Mimo teh so še ti priveski: fragment rebra, spodnja polovica gazelinega roga ter na njem šop belih dlak, privezanih na železen žebelj.

d) Obesek za pas, sestavljen iz štirih vrvic, ki so na njih nanizani železni obročki. Na koncih so narejeni rdeči usnjeni čopi.

e) Pas, štirirobno pleten, s čopi, od katerih sta dva iz veverične dlake, druga dva pa iz črnih dlak.

f) Pas z amuleti: usnjeni narezani trakovi v šopih, nanizani železni obročki, ki imajo razne oblike.

Ogrlice in obročki.

Ena železna ogrlica je gladko izdelana; privesek je železna ploščica. Na ogrlici barijskega otroka je nanizanih 15 črnih semen (salinen) in na koncih 31 kosov priostrenih zob-sekalcev.

Okrasne železne verižice, ki so v muzejski zbirki, so delali barijski kovači. Druge so narejene iz raznih semen. Tako je npr. ogrlica sestavljena iz 41 črnih semen fižola; dve drugi sta narejeni iz belih školjk, nabranih iz Nila. Več ogrlic je sestavljenih iz črnih drobnih, belih in sivih semen in ploščic.

Okrasni obročki za roke in noge so prav tako izdelek barijskih kovačev. Značilnost teh okrasnih predmetov je najbolj vidna v načinu izdelave. Posebno pomembna je njih debelina, ker je včasih to plemenska poteza; pomembne so tudi okrasne zareze. Mimo železnih obročkov so v zbirki tudi primerki, narejeni iz slonove kosti. Ti so masivni in gladki.

4. Glasbila

V zbirki jih je sedem. Večidel so to signalni rogovi in piščalke. Okras na njih je dokaj preprost, to so le železni obročki, natakneni na vrh roževine ali lesenega dela piščalke. Plesni železni kraguljčki so napravljeni iz okroglih ploščic; robovi teh so upognjeni; sredi njih je košček železa, da plesalec rožlja med plesom.

5. Glinaste tobačne pipe

V zbirki je pet primerkov.

Pipe se predvsem ločijo po velikosti in po oblikovani glavi. Značilen izdelek barijskih žena je pipa stožčaste oblike; ob robu odprtine in tulca je okrašena, sicer je gladko grafitirana. Druga pipa je prav tako stožčasto oblikovana, okrašena pa je z nastavki, ki imajo obliko papagajevega kljuna. S podobnimi okraski je okrašena še ena pipa, ki pa ima trstično cev. Dvojna pipa, ki je tudi v zbirki, je črna in ima dolg vrat.

6. Razni predmeti

V to skupino sodijo pleteni izdelki. To so ročno pletene mreže za prenašanje večjih bremen, izviren izdelek barijskih domačinov. Dve vrečici sta pleteni iz trstičja, podolgovate oblike; namenjeni sta bili za precejanje pijače merise. Nekateri pleteni izdelki so bili rabljeni samo kot okras.

Izdelki iz roževine izvirajo iz Kartuma; tu je bila namreč posebna delavnica, kjer so izdelovali posodice iz kosti nosoroga. Izdelovali pa so jih tudi barijski domačini v naseljih. V muzejski zbirki so posodice, žlice, zajemalke in čaše.

Izvirna predmeta v zbirki sta tudi dva lesena stolčka. Eden izmed njiju je pripadal poglavarju. Barijski domačini so jih delali iz enega kosa lesa. Sedež je ovalen, ostali del je rezljan.

V zbirki so se ohranili tudi nabrani predmeti, ki sodijo bolj med zanimivosti. To so vzorci raznega kamenja, železne rude, zrnate rude iz pogorja Kerek, rdeča barva za krašenje in poslikavanje telesa, drevesni sadeži in druga semenska zrna.

Knobleharjevi podatki o predmetih in etnološka literatura

V tem poglavju nameravamo obravnavati izvirne podatke o predmetih, ki smo jih našli v prvih seznamih, zapisih in raznih objavah o Knobleharju. Primerjali jih bomo z objavljenimi deli o vzhodnosudanski kulturi, ki so jo raziskovali drugi popotniki v drugi polovici 19. stoletja. Nekateri med njimi, kot je npr. Taylor, so s Knobleharjem tesno sodelovali; saj je prav Taylor uporabil v svoji knjigi mnogo njegovih podatkov in skic. Končno bomo tudi primerjali Knobleharjeve podatke z etnološko literaturo ob koncu 19. stoletja.

V muzeju se ni ohranil noben rokopisni seznam, ki bi ga bil napisal Knoblehar in priložil k darovanim predmetom. Zato se lahko pri preučevanju Knobleharjeve zbirke opiramo le na podatke v *Laibacher Zeitung*. To so izvirni zapisi in kljub skupemu popisu predmetov dragoceni prav kot osnovna dokumentacija. Drugi vir, ki dopolnjuje podatke v omenjenem seznamu, je izdano gradivo ladijskega dnevnika; Knoblehar ga je pisal na svojem prvem potovanju po Nilu leta 1849-50.¹⁷ V teh zapisih opisuje etnične skupine ob Nilu. Največ podatkov je o Barijcih, njihovih šegah in deželi.

V zbirki imamo mimo kovaških izdelkov barijskih domačinov tudi kovaške priprave. Pri preučevanju črnske kulture na tem območju moramo biti še prav posebno pozorni na kovaško orodje. Zato opozarjamo na kovaško pripravo, ki jo sam Knoblehar imenuje »kovaške klešče«. O njihovi

¹⁷ Knoblecher (Klun), /1851/.

Prim. Bohinc Valter, 1926/27: Provikar Ignacij Knoblehar v sodbi svojih sodobnikov. — Katoliški misijoni. V Ljubljani. L. IV., št. 6. Str. 89—91.

uporabi pri kovaškem delu nimamo v Knobleharjevih zapisih nobenih podatkov. Ko opisuje orodje barijskih kovačev, pravi, da je bilo zelo preprosto. Klešč niso uporabljali nobenih; za prijemanje razbeljenega železa so imeli vejo, ki so jo razcepili, kakršno so pač potrebovali. Nakovalo je bil ploščat, trd kamen; namesto kladiva so uporabljali najprej tudi trd kamen in z njim obdelovali železo, nato so ga oblikovali še z železno palico. Na koncu pripominja, da je bilo kar težko verjeti, kako so napravili toliko lepih izdelkov ne samo za sudanske prebivalce, temveč tudi za arabske pastirje, vodnike kamel, Turke in druge odjemalce.¹⁸

Navedeni Knobleharjevi podatki prav opozarjajo na pomanjkljivost kovaškega orodja ter prav tako klešč. Zato se vprašujemo, čemu so pravzaprav uporabljali »klešče«, ki jih imamo v muzejski zbirki. Knoblehar jih je zbral na svojem prvem potovanju, zato menimo, da so te priprave nedvomno izvirni izdelki barijskih kovačev.

O omenjenih kovaških kleščah so skopi tudi podatki v starejši etnološki literaturi. Biasutti npr. sploh ne poroča o kovaškem orodju Nilotov. Ratzel¹⁹ nekaj omenja v poglavju, kjer navaja kovaško obrt na afriški celini, opisujoč kako ta kovaška prijemala, kakršna imamo v muzejski zbirki, izdelujejo. O uporabi teh klešč pravi, da z njimi obdelujejo tenke žice za okrasne verižice. Ta podatek je pomemben, ker pojasnjuje še najbolj verjetno uporabo tega lahkega kovaškega orodja, ustrezno tudi orodju samemu.

Kovaškega meha v zbirki sicer nimamo; ga pa Knoblehar zelo natančno opisuje, saj je ena najznačilnejših priprav v tej obrti. Glinasta posoda, ki je sestavni del meha, je izdelek barijske žene in nedvomno zelo značilen predmet. Enak opis kakor pri Knobleharju zasledimo tudi v strokovni literaturi. Biasutti²⁰ zelo nazorno prikazuje, kako barijski kovači meh uporabljajo. Enako ga opisuje tudi Ratzel.²¹

Puščice in loki v muzejski zbirki so orožje, ki je bilo značilno za etnično skupino Bari. Druge skupine, kakor so Dinka, Šir in Šiluki, jih niso uporabljale. Dvema puščicama v zbirki so dodana ptičja peresa za lažje letenje. To ni vsakdanje, vendar so bile tudi take puščice znane pri črnih Bari. Značilnosti muzejskih puščic so: štirirobne in ploščnate osti in nasekani kaveljčki, ki imajo nazaj obrnjene konice. Te puščice so bile znane na sudanskem območju v zgornjem delu reke Nila. Pomembno je poudariti, da so jih izdelovali prav barijski kovači. Barijski loki v zbirki povsem ustrezajo opisom drugih raziskovalcev, ki so obravnavali kulture v vzhodnem Sudanu.

Knoblehar²² omenja v svojih zapisih, da so Čirci pogumni in da znajo dobro uporabljati lok in puščice. Več podatkov o tem orožju v njegovih poročilih ni.

¹⁸ Knoblecher (Klun), /1851/, nem. str. 26, slov. str. 25.

¹⁹ Ratzel Friedrich, 1885: *Völkerkunde*. Leipzig. Bd I. Str. 219.

²⁰ Biasutti Renato, 1941: *Le Razze e i popoli della terra*. Africa-Asia. Torino. Vol. II. Str. 244—245, 248.

²¹ Ratzel, 1885, str. 218—219, 512.

²² Knoblecher (Klun), /1851/, nem. str. 22; slov. str. 21—22.

Hartmann²³ je zapisal, da imajo moški pri plemenu Šir loke, skoraj tako velike kakor človek, in da so oviti s trakovi kuščarjeve ali kačje kože; dalje imajo sulice različnih oblik in težke kije, okovane z železom. Isto ugotavlja za črnce Dinka in Čir. Operjene puščice so lesene in železne, te imajo kaveljčke in so zastrupljene z mlekem evforbije. Puščice nosijo v kosmatih kozjih tulcih. O Barijcih trdi, da odhajajo iz kože vedno oboroženi. Buschan²⁴ opisuje črnce Bari in pravi, da so njih moški odlični bojovníki. Že od mladih nog se učijo streljati z lokom in puščico, zato so v bojih zelo izurjeni s tem orožjem. Biasutti²⁵ poroča o barijskih lokih, da so včasih dolgi tudi več kakor dva metra in napravljeni iz lesa ali bambusa. Lok zavarujejo s trakovi kuščarjeve ali kačje kože; mimo tega imajo barijski in nuerski loki zareze na konceh, da jih lažje upogibljejo.

Zbirka kopij plemena Bari in Čir je zelo popolna in izvirna. Predvsem kažejo vsi primerki kopij značilne oblike konic. Podatki v literaturi dopolnjujejo in potrjujejo pomembnost teh predmetov v muzejskem fundusu. Hartmann²⁶ poroča o Dinka in Čir, da svoja kopja na spodnjem delu držaja okrepijo s čopom dlak ali s perjem. Ta dodatek na kopju precej izboljša letenje kopja. Poleg etničnih skupin, ki so se ukvarjale s kovaško obrtjo na območju Nila in izdelovale kopja in puščice — Šiluk, Djur, Nuer, Bari — je tudi pleme Šuli izdelovalo tako orožje, vendar je bilo to preprostejše. Pri črnih Šuli omenja Ratzel²⁷ tudi leseno kopje, kakor ga imamo v muzejski zbirki. Kopje in ščit kot poglavitno orožje sudanskih ljudstev opisuje tudi Buschan.²⁸ Biasutti²⁹ pravi, da je najbolj razširjeno orožje med

Rezljan poglavarjev stol

²³ Hartmann R., 1884: Die Nilländer. Das Wissen der Gegenwart Bd. 24. Der Weltteil Afrika II. Leipzig. Str. 132—134.

²⁴ Buschan Georg, s. a.: Die Sitten der Völker. Stuttgart. Bd III. Str. 73.

²⁵ Biasutti, 1941, str. 241.

²⁶ Hartmann, 1884, str. 132—134.

²⁷ Ratzel, 1885, str. 499—501.

²⁸ Buschan, s. a., str. 73.

²⁹ Biasutti, 1941, str. 238—239.

nilskimi etničnimi skupinami sulica ali kopje, ki ima lesen ali bambusov držaj in železno konico v obliki lista. Ta kopja so zelo dolga, navadno po dva metra, pogosto daljša. Dolžina konice kopja se razlikuje od plemena do plemena; v vseh primerih pa so dolge in z zelo poudarjenim rebrom po dolžini rezila. Kopja črncev Bari so značilna tudi po tem, da je držaj ovit s trakovi kuščarjeve ali kačje kože, kakor je to vidno na muzejskih primerkih. Dvojna konica kopij je zelo redka. Biasutti meni, da so to obredna kopja in jih imajo poglavarji. Raziskana so pri etničnih skupinah Bari, Lutaka, Lokoja in pri Alur. Biasutti omenja še: leseno, koščeno in iz antilopinega roga narejeno konico kopja. Take konice so razširjene med etničnimi skupinami Šiluk, Dinka in Nuer. Navadno mečejo kopje z roko; Šiluk in Alur pa uporabljajo še neko leseno pripravo.

Posebno pomembni so v muzejski zbirki kiji. Hartmann³⁰ omenja plemo Šir, da imajo težke in z železom okovane kije. Biasuttijev³¹ opis je natančnejši, saj navaja dve glavni vrsti kije za nilsko področje. Prvi imajo obliko veje, drugi se končujejo na enem koncu v obliki glave. Kiji, ki so bili še najbolj podobni bumerangu v prvotni nilski kulturi, so skoraj popolnoma izginili. Po tej razvrstitvi bi kije iz muzejske zbirke uvrstili v drugo skupino, ki ima oblikovan vrhnji del udarne palice. Kiji iz območja Nila so znani predvsem po tem, da so zelo težki, vendar jih mečejo ali z njimi samo udarjajo. Buschan³² omenja Dinka in Šiluke, ki z veliko spretnostjo uporabljajo dolge palice kot kije. Isto je raziskal Ratzel³³ o Dinka in Šilukih; njihovo orožje je kij in palica z grčo na zgornjem koncu.

V Knobleharjevi zbirki je orožje, ki ga v starejši strokovni literaturi ne zasledimo. To je očesno bodalo — priprava za iztikanje oči, ki so jo črn-ci Bari uporabljali pri premaganem sovražniku. Taki so podatki v prvem seznamu. Kaj več o tem orožju barijskih bojevnikov ni bilo mogoče zvedeti; na voljo so le Knobleharjevi podatki.

Majhni okrogli ščiti v muzejski zbirki so bistveni predmeti v kulturi vzhodnosudanskih črncev. Niloti jih delajo iz bivoljih in kozjih kož ali iz polustrojenega usnja. Ščiti so pogosto ovalne oblike; so tudi podolgovati in pravokotni. Med rodovi Alur in Lango v Ugandi in pri črnih Bari so raziskani majhni ščiti, ki so okrogli in napravljeni iz zelo trdega usnja. Barijski bojevniki si z njimi varujejo roko, ko se bojujejo s kiji.³⁴ Buschan³⁵ omenja ovalne ščite pri črnih Dinka, Bernatzik³⁶ pa ovalne usnjene ščite z raznobarvnimi znaki rodu. Ratzel³⁷ uvršča ščite vzhodnoafriških plemen k tipu Zulu. V isto skupino daje okrogle, ovalne in štirioglate, ki

³⁰ Hartmann, 1884, str. 132.

³¹ Biasutti, 1941, str. 239—241.

³² Buschan, s. a., str. 73.

³³ Ratzel, 1885, str. 499.

³⁴ Biasutti, 1941, str. 242.

³⁵ Buschan, s. a., str. 73, 77.

³⁶ Bernatzik Hugo, 1939: Die grosse Völkerkunde. Europa-Afrika. Leipzig.

Bd I., Str. 313.

³⁷ Ratzel, 1885, str. 501.

imajo na notranji strani po sredini pritrjene palice in zanke. Pleme Šuli ima velike pravokotne ščite, okrašene na spodnjem robu. Isti tip predstavlja primerek v muzejski zbirki, le da mu okrasni čop manjka.

Muzejsko zbirko predmetov za krašenje in pokrivanje telesa sestavljajo prav tako izvirni izdelki nilotskih prebivalcev. Mnogo primerkov med njimi bi bilo danes že težko dobiti na območju Nila. Pokrivanje telesa s kosom blaga ni bilo tako pogosto; bolj je bilo v navadi uporabljanje živalskih kož. Kakor poroča Knoblehar³⁸ npr. za Šiluke, so ne glede na starost hodili brez obleke. Omenja le žene in dekleta, da si pokrivajo del telesa z živalsko kožo, vedno pa so odkrite prsi. Noge in roke si krasijo z debelimi železnimi obročki. Nekateri nosijo okrasne železne verižice, ki si jih obešajo okrog vratu in jih križajo na hrbtu ali prsih. Čelni okras je napravljen iz steklenih biserov, trakov ali travnatih vlaken. Pri črncih Bari je Knoblehar npr. videl poglavarjevo ženo, ki je imela okrog pasu rdečo kožo. Druge njegove žene in hčere so imele le ozek usnjen pas, na katerem so visele vrvice z nanizanimi železnimi obročki; nekatere med njimi so imele napravljene goste rese iz železnih verižic ali usnjenih trakov. Tudi zadaj so od pasu navzdol viseli usnjeni trakovi kot konjski rep. Okrog vratu so nosile ogrlice iz steklenih biserov, na rokah pa težke železne obročke. Barijski moški so nosili tenak jermen prek hrbta, včasih so nanj obesili stolček, včasih pa so z njim topli žene ali otroke.³⁹

Podobno kakor Knoblehar opisuje Hartmann⁴⁰ barijske moške in ženske, njih oblačila in okras. Moški niso oblečeni, za pasom nosijo samo usnjene pasove s priveski raznih amuletov. Najpogostejše so to: vrvice steklenih biserov, živalski zobje, školjčne lupine, obročki iz slonovine, železni in bakreni obročki. Na železne obročke radi obešajo živalska ušesa, rep, čekane bradavičastega merjasca, majhne buče in majhen želvin oklep. Telo si barvajo s pepelom ali z rdečo barvo in z maščobo drevesa *Butyrospermum Parkii*. Mlada dekleta nosijo predpasnik, napravljen iz železnih obročkov, žene predpasnik iz kože. Ratzel⁴¹ omenja etnične skupine Bari, Šiluk, Djur in Nuer. Pri krasilnih in oblačilnih predmetih navaja mnogo podatkov o uporabi železa. Predvsem poudarja, da so železni in usnjeni izdelki velikokrat združeni. Pogosti so usnjeni predpasniki z dodatki železnih obročkov, paličic in majhnih železnih koščkov.

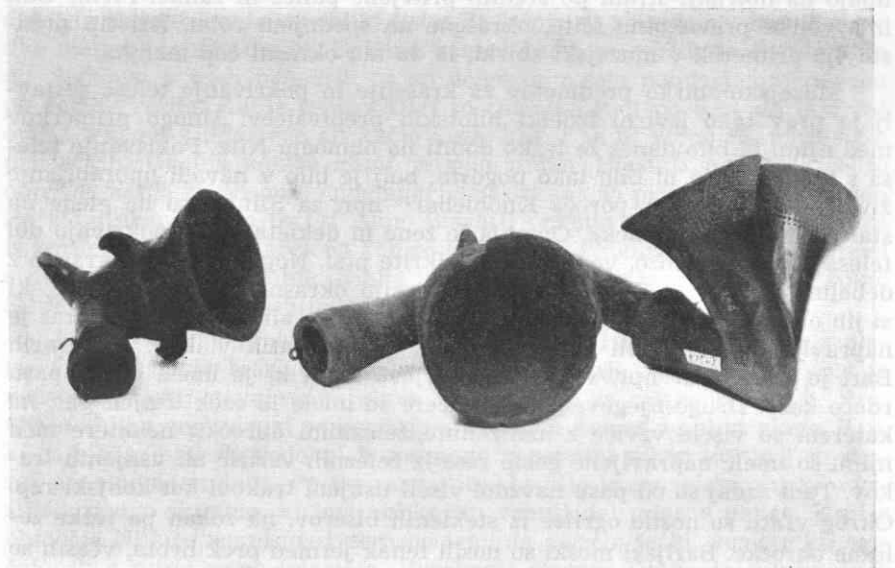
O krašenju telesa je v Knobleharjevih zapisih veliko podatkov. Med Barijci je opazil, kadar so imeli ples, da so se bogato krasili in obesili nase vse, kar so premogli. Moški so si privezovali šop peres okoli glave ali kot rep po hrbtu. Ogrinjali so si živalske kože; še prav posebno so bili pomembni stekleni biseri in železne ropotulje, ki so si jih obešali na noge.

³⁸ Knoblecher (Klun), /1851/, nem. str. 10, 19, 24; slov. str. 10, 19, 23—24.

³⁹ Jaroslav (Štrukelj) Fr.; 1881: Dr Ignacij Knoblehar, apostolski provikar v osrednji Afriki. V Celovcu. Str. 42.

⁴⁰ Hartmann, 1884, str. 130.

⁴¹ Ratzel, 1885, str. 498—499.

Lončene tobačne pipe

Bossert⁴² obravnava okrasne izdelke hamitskih plemen, ki so si zelo podobni z barijskimi. Oboji, Hamiti kot Barijci pri izdelovanju krasilnih predmetov najpogosteje uporabljajo usnje, kožo, roževino in kost. Priljubljen material so tudi raznovrstni biseri: železni, stekleni in v starejši dobi školjke. Školjčne lupine so resnično zelo starodaven okrasni element; kasneje so bili dodani železni in v novejši dobi stekleni biseri. Obdelane preluknjane ploščice iz školjk ali nojevih jajčnih lupin so bile zelo razširjene na vsem hamitskem območju. Te vrste okrasni »biserni« material je znan že iz prazgodovinskih grobov v vzhodni Afriki. Uporaba tega bisernega krasilnega materiala je raziskana na območju od Herero plemena do ljudstev v Somaliji.

Okras barijskih črncev je preprostejši kakor pri Šuli in Madi prebivalcih, poznajo pa lepše tetoviranje telesa.⁴³ Železni obročki so okrašeni le z geometričnimi zarezi. Pri črnih Bari in Šuli moramo omeniti kot starodavni krasilni material okrogle ploščice iz polževih hišic.

Glasbila v muzejski zbirki so razmeroma zelo enostavni izdelki; povečini so to rogovi in lesene piščalke. Raziskovalci opisujejo Barijce in Dinka, da radi plešejo in pijejo pijačo merisa.⁴⁴ Značilno glasbilo je pri njih nubijski rebabe, ki je podoben lutnji. Omenjeni so tudi živalski rogo-

⁴² Bossert H. Th., 1929: Geschichte des Kunstgewerbes aller Zeiten und Völker. Berlin. Bd II., str. 70—72.

⁴³ Ratzel, 1885, str. 495—498.

⁴⁴ Hartmann, 1884, str. 134—135.

vi in velike jajčasto oblikovane pavke. Ratzel⁴⁵ pripominja, da so njihova glasbila preprosta. Najbolj pomembni so signalni rogovi, ki jih uporabljajo v bojih in pri čaranju. Plemeni Latuka in Madi jih delata iz lesa, so ravni in prevlečeni z usnjeno ali kuščarjevo kožo. Železne ropotulje, ki jih nosijo na nogah, so glasbilo plesalcev; pri skakanju z njimi zvončkljajo.⁴⁶

Glinaste pipe v muzejski zbirki so izvirni predmeti. Za lončarsko obrt pri etnični skupini Bari so prav te velike pipe značilni izdelki. Lonce in pipe delajo barijske ženske. Knoblehar opisuje te velike pipe za kajenje tobaka pri Barijcih. Kadijo vsi, moški in ženske, čeprav je tobak tako močan, da jih omamlja. Ratzel⁴⁷ omenja glinaste pipe, ki imajo pri ustju vstavljeno hruškasto oblikovano kalebaso (bučo). Glave pip so oblikovane na razne načine. Povečini so te pipe zelo masivne, s precejšnjo prostornino; vanje natlačijo precej več tobaka, kakor je potrebno npr. za tobačne pipe v Evropi. Obdelane so precej surovo, le glava je natančneje izdelana. Včasih ima ta del pipe celó podobo človeškega obraza, ali pa je okrašena z geometričnimi vzorci in ima razne okrasne nastavke ter včasih tudi dvojno glavo. Surovini, ki sta značilni za lončarske izdelke (posode, pipe) na območju zgornjega Nila, sta rdečkasta glina in grafit.⁴⁸ Počrnitev lončarskih izdelkov z grafitom je bilo posebno razširjeno v Darfurju. Pri etničnih skupinah v južnem Sudanu so uporabljali za lončarske izdelke obe omenjeni surovini.

Rezljani leseni stolčki so etnična značilnost črncev Bari. Tudi Knoblehar opisuje njihovo funkcijo in pomen. Med drugim npr. omenja poglavarja Nigila, da nosi ta stolček vedno s seboj in sede nanj, kadar je potrebno. Prav tako trdi Hartmann,⁴⁹ da Barijec nikoli ne zapusti hiše, ne da bi vzel s seboj rezljan stolček. Ratzel⁵⁰ pripominja, da je za etnične skupine ob Nilu najbolj značilno rezljanje in izdelovanje stolčkov iz enega kosa lesa.

Pomen muzejske zbirke

Predmeti etničnih skupin ob zgornjem Nilu v Knobleharjevi zbirki so načrtno zbrani etnološki predmeti, ki so po svoji izvirnosti pomembni za preučevanje kulture nilotskih prebivalcev.

Zbirka afriških predmetov navedenih etničnih skupin je v muzeju najstarejša. V nekdanjem kranjskem deželnem muzeju pa je bila zbirka ena izmed prvih, katere predmeti so bili tako številni in tako načrtno zbrani ter darovani za začetni muzejski fundus. Knobleharjeva afriška

⁴⁵ Ratzel, 1885, str. 516.

⁴⁶ Jaroslav (Štrukelj), 1881, str. 47.

⁴⁷ Ratzel, 1885, str. 513—514.

⁴⁸ Drost Dietrich, 1967: Töpferei in Afrika. Veröffentlichungen des Museums für Völkerkunde zu Leipzig. Berlin. H. 15 Str. 184.

⁴⁹ Hartmann, 1884, str. 134.

⁵⁰ Ratzel, 1885, str. 514.

zbirka in Baragova zbirka Indijancev Ojibwa iz severne Amerike sta prvi najpomembnejši etnološki material v našem muzeju z neevropskih celin.

Zbirka je po etnološki plati vsekakor zelo dragocena. Glede na čas, ko je bila pridobljena, so predmeti še pristni in izvirni. Kakor je bilo že omenjeno, je Knoblehar potoval v kraje ob Belem Nilu, ko so bili še malo ali nič znani evropskim popotnikom in trgovcem iz egiptovskih provinc ob srednjem Nilu. Na potovanju je spoznal prebivalce, ki so bili povsem neznani tedanjim raziskovalcem. Knoblehar je resnično eden prvih pričel preučevati njih življenje in deželo.

Zbirka ima za nas pomen tudi po zbiratelju, ki je bil Slovenec in prvi med slovenskimi raziskovalci v 19. stoletju. Ne samo da je v geografiji in njej sorodnih vedah dal znanstvene podatke o tem delu Afrike, tudi za etnologijo je zapisal pomembne podatke o življenju črnskih etničnih skupin ob Belem Nilu. To dokazujejo že njegovi delno objavljeni zapisi s prvega potovanja, ki so upoštevani pri obravnavanju muzejske zbirke. Če primerjamo Knobleharjeve podatke s starejšo etnološko literaturo (Ratzel, Buschan) in z drugimi etnološkimi raziskovalci, ugotovimo, da so podobni in enako dragoceni, predvsem kot vir za nadaljnja preučevanja nilotskih kultur in njih sprememb v sedanjem življenju.

Poudariti moramo, da prikazuje Knobleharjeva zbirka materialno kulturo etničnih skupin ob Belem Nilu, za katere vemo, da so še danes na zelo nizki kulturni stopnji. Zato je prav, da na tem mestu, ko govorimo o pomembnosti zbirke, povemo nekaj o značilnostih nilotske kulture. Ohranjeni zbrani predmeti, katerih oblike so bile znane že v daljni preteklosti, predstavljajo važno gospodarsko-kulturno razvojno stopnjo v tem delu Afrike; kajti omenjene etnične skupine so primer značilne živinorejske kulture na afriški celini. V tej starodavni nilotski kulturi, kakor so jo imenovali nekateri starejši raziskovalci,⁵¹ pa se nekatere kulturne dejavnosti niso razvile tako kakor pri drugih črnskih narodih. Tako npr. popolnoma pogrešamo fetišizem in skulpturno umetnost. Zelo so redke maske, ker tu ni bilo organiziranih tajnih družb. Manjkajo tudi stavbe, arhitekturno pomembne, kakršne poznamo v zahodni Afriki.

Vse navedene kulturne omembe samo še dopolnjujejo pomembnost muzejskih predmetov, ki jih pripisujemo tem preprostim nilotskim skupinam; obenem dajejo tudi priložnost za preučevanje kulturne dejavnosti na tem območju. Omenimo naj samo nekaj predmetov, pri katerih zasledimo etnično značilne prvine. To so leseni kiji, majhni okrogli ščiti, kopje z leseno konico in razni nakit. Pomembne poteze nilotske kulture se kažejo tudi na nekaterih predmetih, ki zadevajo pokrivanje in krašenje telesa. Pri tem je potrebno upoštevati material in izdelavo predmeta. Kot etnična in pomembna značilnost je v zbirki tudi očesno bodalo, o katerem bi radi še kaj več vedeli, kakor povedo Knobleharjevi podatki. Manjkajoči podatki dajejo slutiti, da je bilo očesno bodalo uporabljeno le pri neka-

⁵¹ Biasutti, 1941, str. 256—257.

Zgoraj: Obročki iz slonovine
Spodaj: Posodice iz roževine

terih etničnih skupinah ob Belem Nilu. Nekatere spremembe ali nove pridobitve so namreč lahko nastale na manjšem etničnem ozemlju in ostale kot lokalna posebnost v materialni kulturi neke skupine. Končno moramo omeniti številne kovaške izdelke Barijcev in to od orožja do oblačila in drugih krasilnih predmetov.

Razmišljanja o dopolnitvi Knobleharjeve zbirke

Etnološko pomembne zbrane predmete v muzeju iz območja Nila, ki smo jih obravnavali v prejšnjih poglavjih, smo skušali razčleniti in poudariti njih etnični pomen z raznih vidikov. Zato ob tem etnološkem materialu le zaključujemo, da moramo zbirko dopolnjevati. To pa je le del načrtov Slovenskega etnografskega muzeja za izpopolnitev vseh njegovih neevropskih zbirk v muzeju Goričane.

V tem sestavku bi omenili le afriške muzejske zbirke, ki so zelo raznovrstne, saj obsegajo ne samo območja iz Sudana, temveč tudi iz centralne in južne Afrike, Konga in iz raznih dežel na zahodu celine. Vzhodno-sudanski predmeti v muzeju predstavljajo, kakor smo že omenili, kulturo nekaterih nilotskih etničnih skupin razmeroma dobro, kakor je sploh lahko prikaže podoben manjši muzej tujih kultur. Naše muzejske zbirke z afriške celine so sicer skromnejše, kot so v nekaterih velikih svetovnih etnoloških muzejih, omejene so pač le na določena območja, po etnološki plati pa so vendarle dragocene.

Glede na muzejsko zbirko iz območja Nila se zdi, da so za primerjavo najpomembnejši predmeti, ki so v dunajskem etnološkem muzeju; zbrani so bili namreč pri istih etničnih skupinah v vzhodnem Sudanu in približno v istem času kakor ljubljanski. Ta dunajska zbirka je, kakor je razvidno iz dobljenih podatkov, številčno skromna in ne zmanjšuje vrednosti naše muzejske zbirke. Tudi dejstvo, da je ta etnološki material zelo preprost in uporaben predvsem v vsakdanjem življenju, ne preprečuje misli, da ga ne bi bilo vredno zbirati in dopolniti. Menimo, da bi bilo potrebno zbirati material obširneje in sicer tako, da bi vključili še etnične skupine Nuerov, Masai in drugih. Vse te skupine so ohranile pastirsko kulturo in njene tradicije do današnjih dni. Prav najnovejša raziskovanja o etnični skupini Nuer so pokazala tehtne in izredno pomembne izsledke o njihovi kulturi.⁵²

Če pogledamo najprej to, kar imamo zbranega v muzeju, vidimo pomanjkljivosti, ki bi jih bilo le potrebno dopolniti. Pri tem razglabljanju pa seveda mislimo le na predmete materialne kulture na obravnavanem območju. O nekaterih kulturnih značilnostih barijskih črncev je Knoblehar samo poročal, ali jih omenjal. Tako je npr. s posebnim zanimanjem opazoval in preučeval kovaško obrt. S seboj je imel celó sodelavce, ki so bili poklicni kovači. Natančneje, kako so predelovali železno rudo, ne poroča. Ta pomanjkljivost v Knobleharjevem gradivu ne zadeva toliko zbiranja predmetov, kakor obravnavanje kovaštva nasploh pri Nilotih. Podobno kot črnske etnične skupine ob Nilu so se ukvarjale s kovaško obrtjo in predelovanjem železne rude tudi druge etnične skupine na afriški celini.^{52a} Način predelave železne rude si je bil na raznih etničnih območjih precej podoben, če ne celó enak. Zato se ob tem ne bi zadrževali, temveč bi omenili orodje barijskih kovačev. Pri Knobleharju je opis teh priprav tako natančen, da niso o njih poročali bolje niti Ratzel, Buschan in drugi kasnejši raziskovalci. V muzejski zbirki nimamo nekaterih predmetov, kot je npr. kovaški meh. Menimo torej, da se bomo morali prav za ta predmet potruditi, da ga kako dobimo. Prav tako bi bilo treba dobiti še druge kovaške priprave, npr. nakovalo, kladiiva in drugo.

Železnih izdelkov barijskih kovačev je v Knobleharjevi zbirki veliko. Imamo dosti primerkov orožja, okrasja, raznih uporabnih predmetov in drugih izdelkov. Prav zato, ker so predmeti tako številni, bi bilo vredno zbirko dopolniti še z nekaj značilnimi primerki. Omeniti moramo tudi ženski železni predpasnik, izdelek barijskih kovačev. Ta predpasnik je imel obilo variant, zato bi želeli dobiti še nekaj primerkov.

Dopolnitev izdelkov kovaške obrti, ki je bila pri Nilotih tako razširjena in razvita v 19. stoletju, bi bila velikega pomena. Kako bomo mogli ta načrt res izvesti, je ob samih predlogih težko določeneje govoriti, ker je taka akcija v naših razmerah povezana z vprašanji, ki terjajo temeljito pripravo in daljše preučevanje.

⁵² Service Elman R., 1958: A Profile of Primitive Culture. New York, Str. 136—156.

^{52a} Gardi René, 1954: Der schwarze Hephaistos. Bern.

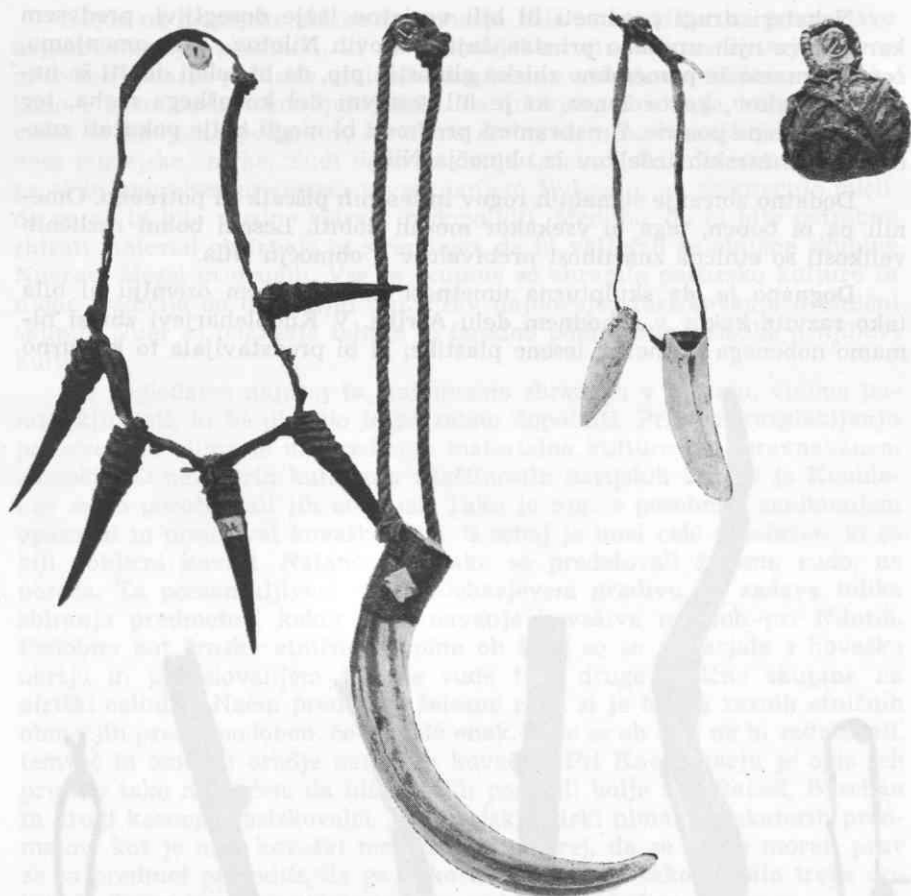
Nekateri drugi predmeti bi bili verjetno lažje dosegljivi, predvsem kar zadeva njih uporabo pri današnjih rodovih Nilotov. Zato omenjamo, čeprav imamo že pomembno zbirko glinastih pip, da bi želeli dobiti še nekaj primerkov, kakor lonec, ki je bil sestavni del kovaškega meha, ter zbirko lončene posode. Z nabranimi predmeti bi mogli bolje pokazati značilnosti lončarskih izdelkov iz območja Nila.

Dodatno zbiranje signalnih rogov in lesenih piščalk ni potrebno. Omenili pa bi boben, tega bi vsekakor morali dobiti. Leseni bobni različnih velikosti so etnična značilnost prebivalcev v območju Nila.

Dognano je, da skulpturna umetnost na vzhodnem ozemlju ni bila tako razvita kakor v zahodnem delu Afrike. V Knobleharjevi zbirki nimamo nobenega primerka lesene plastike, ki bi predstavljala to kulturno

Glasbila

Amulet — Obeska z živalskim zobom — Celni okras z antilopinimi rogovi

dejavnost na tem območju. Prav tako so bile maske kaj malo znane, zato tudi v zbirki nimamo nobene. Vendar je znano, da je raziskovalcem v drugi polovici 19. stoletja le uspelo dobiti masko pri etnični skupini Šiluk. Prav tako vemo, da so Barijci že v preteklosti uporabljali leseno lutko pri čaranju. Izdelek je zelo preprost, vendar toliko oblikovan, da predstavlja pravo človeško figuro.⁵³ Značilno za to plastiko je, da je narejena iz valjastega kosa lesa; glava, telo in udje imajo normalno sorazmerje in zelo rudimentarne oblike. Več takih lesenih lutk je shranjenih v evropskih

⁵³ Ratzel, 1885, str. 518.

muzejih.⁵⁴ Tako bi bilo potrebno tudi za naš muzej, da bi dobili nekaj primerkov teh lesenih plastik. V afriški umetnosti pomeni barijska plastika poseben stil in redek primer takega oblikovanja človeške figure.

Predmeti, ki manjkajo v Knobleharjevi zbirki, so resnično pomembni v kulturi Nilotov. Zato menimo, da so premišljanja, kako bi jih dobili utemeljena. Z novimi zbranimi predmeti tudi iz današnje materialne kulture nilotskih prebivalcev bi mogli popolneje predstaviti njihovo kulturo za daljše časovno razdobje. Spremembe v gospodarstvu in rodovni organizaciji, ki so nastale približno v enem stoletju, zahtevajo drug raziskovalni prijem pri etničnih skupinah na nižji kulturni stopnji. Zato je pomembno, da prav s teh vidikov presojamo raziskovalno delo, ki bi ga morali opraviti za dopolnitev Knobleharjeve zbirke.

SUMMARY

THE AFRICAN COLLECTION OF THE TRIBES BARI AND CHIR FROM EASTERN SUDAN IN SLOVENE ETHNOGRAPHICAL MUSEUM

The ethnological collection of the Negro ethnical groups along the Upper Nile in the eastern Sudan is the oldest African collection in the Slovene Ethnographical Museum. The objects were collected by the Slovene Ignacij Knoblehar, the first European explorer who in the middle of the previous century came farthest to the South in the inner parts of the central Africa, to the island Lumutat lying in the river bed of the White Nile. This island had been for a long time the southernmost known point in this part of Africa.

Ignacij Knoblehar gathered a significant ethnological collection of original objects, he took down many notes and he also studied the language of the Negro ethnical group called Bari. Knoblehar also wrote about many important facts concerning the geography. His explorations have been little dealt with until now. His manuscripts were lost and it is not known even to-day where they are. His notes taken on his first voyage were published in Ljubljana. This is Knoblehar's diary which he wrote on the ship when it sailed along the Nile towards its spring in 1849—1850.

The authoress dealt in the article with Knoblehar's ethnological collection, gathered at the ethnical groups Bari, Chir, Shuli. The data that have been preserved together with the objects are taken into consideration. Further on there are described Knoblehar's journeys from Khartoum to different places in the territory of the ethnical groups living along the Nile, which took place between 1849—1857. In a separate chapter an analysis of objects and their groups is presented.

In the chapters in which the authoress discusses the original data about these objects, she also compares them with the already published ethnological works about the Negroes from eastern Sudan and she analyses their ethnological significance.

⁵⁴ Prim. Katalog: *l'Art Nègre. Sources-Évolution-Expansion*. Dakar-Paris 1966. Str. 114.

Fagg William: *Afrique. Cent tribus — cent chefs-d'oeuvre*. Berlin, 1964. Str. 61, Pl. 85.

The objects in Knoblehar's collection represent a collection of ethnological objects which were purposefully gathered and which are — their originality taken into consideration — significant enough for the studies of the Negro inhabitants living along the Nile. It has to be stressed here that the collection gives a comparatively good insight of the material culture of the ethnical groups living along the White Nile.

In the chapter of the article there are given some suggestions for a completion of the collection. We should like to gather the ethnological material of other ethnical groups living on the present territory of the Negro population along the Nile. With the new objects from the present material culture of the population living along the Nile the collection would be accomplished to such a degree that the culture of this population could be much more fully presented for a longer period of time.